

Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

Παραδειγματικό σενάριο στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας

**Διερευνώντας όψεις του θεατρικού προσωπίου σε
προφορικά κείμενα: δεξιότητες προφορικού λόγου**

ΜΑΡΙΑ ΝΕΖΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ	4
ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	7
ΣΤΟΧΟΙ – ΣΚΕΠΤΙΚΟ	9
<i>Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις</i>	9
<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	9
<i>Γραμματισμοί</i>	11
<i>Γνώσεις για τη Δραματική Ποίηση - Αρχαία Τραγωδία</i>	12
Α΄ ΕΚΔΟΧΗ	13
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	13
<i>Φάση 1^η: 2 διδακτικές ώρες: Πρόβλημα προς διερεύνηση</i>	14
<i>Φάση 2^η: 2 διδακτικές ώρες: Παραγωγή και αξιολόγηση προσχεδιασμένου προφορικού λόγου</i>	18
ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	20
Β΄ ΕΚΔΟΧΗ	22
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	22
<i>Φάση 1η: 1 διδακτική ώρα: Πρόβλημα προς διερεύνηση</i>	22
<i>Φάση 2^η: Επεξεργασία του υλικού – Συνθήκες μεικτής μάθησης (blended learning)</i>	27
<i>Φάση 3^η: 1 διδακτική ώρα: Παραγωγή προσχεδιασμένου προφορικού λόγου – Αγώνας αντιλογίας</i>	31
<i>Φάση 4^η: Διαδικασία αξιολόγησης</i>	32
ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	34
ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	38
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	38

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος: Διερευνώντας όψεις του θεατρικού προσωπείου σε προφορικά κείμενα: δεξιότητες προφορικού λόγου

Δημιουργός: Μαρία Νέζη

Μάθημα: Νεοελληνική Γλώσσα και Αρχαία Ελληνική Γραμματεία – Δραματική Ποίηση

Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου ή Β΄ Λυκείου

Ενότητα: Όσον αφορά στη Γ΄ Γυμνασίου, ως αφετηρία μπορεί να λειτουργήσουν είτε τα εισαγωγικά μαθήματα για την τέχνη του αρχαίου θεάτρου και συγκεκριμένα το σχολικό εγχειρίδιο της *Ιστορίας της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (Α΄-Β΄-Γ΄ Γυμνασίου)* όπου γίνεται λόγος για τα προσωπεία (σ. 71) είτε η επεξεργασία του κειμένου της αρχαίας τραγωδίας.¹ Όσον αφορά στο Λύκειο, μπορούν να αξιοποιηθούν από τα σχολικά εγχειρίδια της *Έκφρασης - Έκθεσης* τόσο η 2^η ενότητα («Ο λόγος») στην Α΄ τάξη του Λυκείου² όσο και η 4^η ενότητα («Σημειώσεις - Περίληψη») ³ στη Β΄ τάξη του Λυκείου σε συνδυασμό με τα εισαγωγικά μαθήματα για την αρχαία τραγωδία.

Τάξη ή ηλικίες στις οποίες θα μπορούσε να αξιοποιηθεί: Η βασική ιδέα του σεναρίου αναπτύσσεται γύρω από την ανάγκη ανάπτυξης εκ μέρους των μαθητών/τριών δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου. Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, μπορεί να εφαρμοστεί τόσο στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση στη Γ΄ τάξη του Γυμνασίου όσο και στο μάθημα της

¹ Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στο Γ΄ επεισόδιο της *Ελένης* του Ευριπίδη τίθεται ως δραστηριότητα το ζήτημα των δυνατοτήτων των ηθοποιών σε σχέση με τη χρήση του προσωπείου: «Ας παρατηρήσουμε τη διπλανή φωτογραφία. Ποιες επιπλέον δυνατότητες έχει ένας σύγχρονος ηθοποιός, για να αποδώσει τα συναισθήματα του ήρωα που υποδύεται;» (Ευριπίδη *Ελένη*: 97).

² Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του προφορικού και του γραπτού λόγου και γίνεται σύγκριση των δύο αυτών μορφών επικοινωνίας.

³ Στην ενότητα των σημειώσεων εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο ο μαθητής πρέπει να κρατά σημειώσεις από γραπτό λόγο, κατά παράγραφο ή σε ευρύτερες νοηματικές ενότητες, και από προφορικό λόγο.

Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Β΄ τάξη του Λυκείου (Αρχαία Τραγωδία). Επίσης, ως δραστηριότητα με τις κατάλληλες προσαρμογές μπορεί να ενταχθεί και στο μάθημα της Έκφρασης - Έκθεσης της Α΄ τάξης του Λυκείου, στην ενότητα «Λόγος» («Προφορικός και Γραπτός Λόγος»).

Χρονική διάρκεια που προβλέπεται να απαιτηθεί: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαχειριστεί κατάλληλα τον χρόνο, καταργώντας στην πράξη τα στεγανά που επιβάλλει το ωρολόγιο πρόγραμμα, καθώς πρόκειται για διαθεματική προσπέλαση Νεοελληνικής Γλώσσας και Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, και να διαμορφώσει συνθήκες μεικτής μάθησης (blended-learning) αξιοποιώντας στη σχολική πράξη τις δυνατότητες του Web2.0. Ανάλογα με την εκδοχή που επιλέγει ο διδάσκων, η χρονική διάρκεια υλοποίησης του σεναρίου ποικίλλει.

Χώρος: Το σενάριο μπορεί να υλοποιηθεί τόσο στην αίθουσα διδασκαλίας, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο, όσο και στο εργαστήριο της Πληροφορικής, εφόσον υπάρχει διαθεσιμότητα. Στη δεύτερη περίπτωση δίνεται η δυνατότητα στον διδάσκοντα να επιλέξει περισσότερο συμμετοχικές διδακτικές πρακτικές στη σχολική πράξη. Σε κάθε περίπτωση προτείνουμε να αξιοποιήσει περιβάλλοντα του Web2.0, όπως το wiki, προκειμένου να διασφαλίσει τον διαμοιρασμό του μαθησιακού υλικού στην κοινότητα μάθησης, τη δικτύωση και την ασύγχρονη επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας, τη συνεργατική παραγωγή λόγου, την ανάδειξη της ατομικής συμβολής στην παραγωγή του συλλογικού έργου (Νέζη 2010, Μπαλτά, Νέζη & Σεφερλή 2009).

Εφαρμογή στην τάξη: Η συγκεκριμένη πρόταση δεν έχει εφαρμοστεί στη διδακτική πράξη εξ ολοκλήρου. Συνιστά σενάριο διαθεματικής προσπέλασης Νεοελληνικής Γλώσσας και Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας με άξονα τη διερεύνηση του ρόλου του προσωπείου στην αρχαία τραγωδία και στόχο την ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών/τριών δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: Στην αποτελεσματική εφαρμογή της διδακτικής αυτής πρότασης θεωρούμε ότι καθοριστικός παράγοντας είναι ο βαθμός μετακίνησης του εκπαιδευτικού από τον ρόλο διεκπεραιωτή της

διδασκείας ύλης, όπως αναπτύσσεται στα σχολικά εγχειρίδια, στον ρόλο του διαμορφωτή του μαθησιακού υλικού που αναδιαρθρώνει τη σχολική ύλη προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες των μαθητών/τριών του.

Ειδικότερα, για την επιτυχή υλοποίηση του σεναρίου είτε πρόκειται για το Γυμνάσιο είτε για το Λύκειο, ο εκπαιδευτικός καλό είναι να διατρέξει τόσο τα Νέα Προγράμματα Σπουδών (Π.Σ.) για τη Νεοελληνική Γλώσσα που εφαρμόζονται πιλοτικά την τρέχουσα σχολική χρονιά (2011-2012) και στα οποία δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προφορικότητα (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>) όσο και το Πρόγραμμα Σπουδών Νέας Ελληνικής Γλώσσας για την Α΄ Λυκείου, όπου περιγράφονται διεξοδικά οι γνώσεις για τον κόσμο, οι στάσεις και οι αξίες, οι γνώσεις για τη γλώσσα, οι δεξιότητες και οι γραμματισμοί, που αναμένεται να κατακτήσουν οι μαθητές/τριες, καθώς και ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές και τρόποι αξιολόγησης στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας «Προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός λόγος» (http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/document/file.php/DISGL-A110/%CE%94%CE%95%CE%A0%CE%A0%CE%A3-%CE%91%CE%A0%CE%A3/programma_spoudon_ne_glossa_new.pdf).

Τέλος, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Web2.0 για τη δημιουργία δικτύων επικοινωνίας αίρει τους περιορισμούς που συχνά θέτει το ωρολόγιο πρόγραμμα και οι υλικοτεχνικές ελλείψεις και διευκολύνει τη διαθεματική προσπέλαση γνωστικών αντικειμένων εντός του πεδίου της μάθησης με επίλυση προβλήματος (problem-based learning). Εφαρμογές του Web2.0, όπως το wiki, αξιοποιούν την πολιτισμική εμπειρία των μαθητών/τριών όσον αφορά στην τεχνολογικά διαμεσολαβημένη επικοινωνία και διασφαλίζουν αυθεντικότητα στην παραγωγή λόγου κατά τη μαθησιακή διαδικασία, καθώς στα ανοιχτά περιβάλλοντα του Web 2.0 οι νεαροί χρήστες δημιουργούν το περιεχόμενο, το «μοιράζονται» στην ομάδα τους και, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, έχουν τη δυνατότητα να επεμβαίνουν και στη «δουλειά» άλλων (Bruns & Humphreys 2007). Με αυτού του τύπου τις πρακτικές διευρύνεται το περιεχόμενο του παραδοσιακού σχολικού γραμματισμού και συνδέεται με κοινωνικούς πολυγραμματισμούς (όπως η δημιουργική και κριτική σκέψη, η

ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας) (Κουτσογιάννης 2007α, Κουτσογιάννης 2007β).

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το σενάριο αναπτύσσεται εντός του πεδίου της μάθησης με επίλυση προβλήματος. Το πρόβλημα που κατευθύνει τη μαθησιακή διαδικασία μπορεί να έχει διλημματική μορφή: με μάσκα ή χωρίς μάσκα μια σύγχρονη αναπαράσταση του αρχαίου δράματος; Το ερώτημα μπορεί να τεθεί είτε στα εισαγωγικά μαθήματα του αρχαίου δράματος τόσο στη Γ΄ τάξη του Γυμνασίου όσο και στη Β΄ τάξη του Λυκείου είτε να αναδειχθεί κατά τη διδασκαλία της τραγωδίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στο Γ΄ επεισόδιο της *Ελένης* του Ευριπίδη (σ. 97 του σχολικού βιβλίου) τίθεται το ζήτημα ως εξής:

Οι δραματικοί ποιητές με το κείμενό τους, ανάμεσα σε άλλα, έπρεπε να υποκαταστήσουν τις εκφράσεις των υποκριτών.

- *Ας σκεφτούμε γιατί. Ποιες φράσεις του κειμένου λειτουργούν ως δείκτες για την ενδυμασία και το προσωπείο της Ελένης και του Μενέλαου; Ποιες αναφέρονται σε εκφράσεις τους;*
- *Ας παρατηρήσουμε τη διπλανή φωτογραφία. Ποιες επιπλέον δυνατότητες έχει ένας σύγχρονος ηθοποιός, για να αποδώσει τα συναισθήματα του ήρωα που υποδύεται;*

Παράλληλα, οι μαθητές/-τριες έχουν στη διάθεσή τους στο εμπλουτισμένο ηλεκτρονικό βιβλίο τόσο εικονιστικό υλικό:

όσο και εξωτερικό σύνδεσμο (σύμβολο:) στη διεύθυνση <http://www.komvos.edu.gr/masks/masks4.html> που παραπέμπει σε πλούσιο πληροφοριακό υλικό (*Όψεις του προσωπίου*, Δήμητρα Μήττα). Στη συγκεκριμένη παραπομπή διατίθεται οπτικοακουστικό υλικό (στην ομώνυμη ενότητα του δικτυακού τόπου), και συγκεκριμένα οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να ακούσουν τέσσερις ειδικούς⁴ να αναπτύξουν τις απόψεις τους για τον ρόλο του θεατρικού προσωπίου. Το ενδιαφέρον σε αυτήν την παραπομπή βρίσκεται στο ότι πρόκειται για συνεντεύξεις που δε συνοδεύονται από οπτικό υλικό, παρά μόνο από μια φωτογραφία των ομιλούντων. Οι μαθητές/τριες ως ακροατές/τριες υποχρεώνονται να ενεργοποιήσουν στρατηγικές κατανόησης προφορικού λόγου προκειμένου να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στο δίλημμα που τους έχει τεθεί. Για την αποδελτίωση και επεξεργασία αυτού του υλικού ασκούν δεξιότητες κατανόησης προφορικών κειμένων. Πρόκειται για δραστηριότητα που ενδέχεται να προκαλέσει αμηχανία στα παιδιά, δεδομένου ότι είναι εξοικειωμένα με συνεντεύξεις γραπτές ή πολυτροπικές (video) και όχι τόσο με αποκλειστικά προφορικές. Σε αυτό το σημείο οι μαθητές/τριες της Β΄ Λυκείου ενδεχομένως να χρειαστεί να ανακαλέσουν γνώσεις τους σχετικά με τα χαρακτηριστικά των προφορικών κειμένων από την Α΄ Λυκείου ή να αναζητήσουν υποστηρικτικό υλικό από την Έκφραση - Έκθεση της Β΄ Λυκείου, και συγκεκριμένα από την ενότητα «Σημειώσεις - Περίληψη». Οι μαθητές/τριες της Γ΄ Γυμνασίου έχουν την ευκαιρία μέσα από αυθεντικό υλικό να στοχαστούν πάνω στα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου, για τα οποία έχει γίνει λόγος στην Α΄ τάξη, και να προβληματιστούν γύρω από τις έννοιες της προφορικότητας και γραπτότητας των κειμένων.

⁴ Απόψεις για το θεατρικό προσώπιο από τους: Δ. Βάγια (ηθοποιός, καθηγητής στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ και στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ, της οποίας χρημάτισε και διευθυντής), Λ. Λαμπράκη (ηθοποιός, καθηγήτρια υποκριτικής στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ και στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ), Τ. Παραλή (γλύπτρια – κατασκευάστρια θεατρικών μασκών), Ν. Κυριάκου (ψυχίατρος – δραματοθεραπευτής).

Το τελικό προϊόν της εργασίας τους, ανάλογα με την εκδοχή του σεναρίου που επιλέγεται, μπορεί να είναι επίσης προφορικός λόγος: είτε ένας διάδρομος συνείδησης⁵ είτε ένας αγώνας επιχειρηματολογίας.

ΣΤΟΧΟΙ – ΣΚΕΠΤΙΚΟ

Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Η διεύρυνση της πολιτισμικής εμπειρίας των μαθητών/τριών σχετικά με τον ρόλο του θεατρικού προσωπείου μέσα από την επεξεργασία προφορικών κειμένων συνιστά άξονα γύρω από τον οποίο αναπτύσσεται το συγκεκριμένο σενάριο. Η μαθησιακή διαδικασία επιδιώκει την παραγωγή νοήματος μέσα από την επικοινωνία με αυθεντικό κειμενικό υλικό που αναδεικνύει διαφορετικές οπτικές του θέματος. Οι μαθητές/τριες οικοδομούν την ταυτότητά τους ως ακροατές αλλά και ως υποκείμενα πολιτισμικά και κοινωνικά προσδιορισμένα, καθώς καλούνται όχι μόνο να κατανοήσουν το περιεχόμενο των προφορικών κειμένων ενεργοποιώντας τις προσλαμβάνουσές τους αλλά και να αναγνωρίσουν την προθετικότητα των ομιλητών μέσα από τις γραμματικοσυντακτικές και λεξιλογικές επιλογές τους, να επισημάνουν ιδεολογικές θέσεις τους, να αξιολογήσουν τον τρόπο που περιεχόμενο και μορφή ανταποκρίνονται στις προσδοκίες που το κειμενικό είδος προκαλεί και η κοινωνική πρακτική υπαγορεύει. Οι νεαροί ακροατές έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τον προβληματισμό τους σχετικά με τον τρόπο που προφορικότητα και γραφή επηρεάζουν τους χρήστες της γλώσσας στις επιλογές τους ως ομιλητές και στις προσδοκίες τους ως ακροατές ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας, την κοινωνική τους ταυτότητα και την πολιτισμική τους εμπειρία. Τέλος, σε ένα μαθησιακό περιβάλλον που επιτρέπει την πολυφωνία και τον διάλογο, οι ίδιοι ως παραγωγοί νοήματος διατυπώνουν θέσεις και επιχειρηματολογούν γύρω από το αρχικό ερώτημα: με μάσκα ή χωρίς μάσκα μια σύγχρονη αναπαράσταση του αρχαίου δράματος;

Γνώσεις για τη γλώσσα

⁵ Πρόκειται για τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος (Αυδή & Χατζηγεωργίου 2007).

Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση η διδασκαλία της γλώσσας κινείται εντός του πεδίου της επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας, της κειμενολογίας και της διαθεματικότητας.

Οι νεαροί χρήστες της γλώσσας ασκούνται κατ' εξοχήν στην κατανόηση προφορικού λόγου. Καλλιεργούν στρατηγικές κατανόησης κάνοντας υποθέσεις για τον σκοπό και το θέμα του κειμένου και τον τρόπο που επηρεάζουν τη μορφή του περιεχομένου και την οργάνωση της πληροφορίας, επιβεβαιώνοντας ή διαψεύδοντας τις αρχικές υποθέσεις με βάση συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες σε συνδυασμό με το πλαίσιο επικοινωνίας, την οπτική και τον κοινωνικό ρόλο του ομιλητή. Ασκούνται στο να εντοπίζουν στο κείμενο μορφοσυντακτικές και λεξιλογικές επιλογές, καθώς και παραγλωσσικά στοιχεία, όπως επιτονισμός, παύσεις, προφορά, χροιά, ένταση φωνής κλπ., που καθορίζουν το ύφος του ομιλητή ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας και που αποκαλύπτουν την προθετικότητά του. Εξοικειώνονται με διαφορετικές στρατηγικές του ομιλούντος (αναδιατυπώσεις, παραφράσεις, επικαλύψεις, διακοπές), προκειμένου να υποστηρίξει τις θέσεις του.

Οι νεαροί χρήστες της γλώσσας ασκούνται στο να αναγνωρίζουν τη διαφορά ανάμεσα στην προφορικότητα και τη γραπτότητα του λόγου λαμβάνοντας υπόψη το κειμενικό είδος (συνέντευξη, ομιλία). Επιχειρούν την απομαγνητοφώνηση των κειμένων και επιδιώκουν συγκρίσεις ανάμεσα στον προφορικό και γραπτό λόγο. Ασκούνται στο να αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά γραπτότητας (ονοματοποίηση, υποταγμένος λόγος, παθητική σύνταξη, λόγιοι λεξιλογικοί τύποι, δόμηση παραγράφων) σε προφορικά κείμενα και εξοικειώνονται με μορφές υβριδικού λόγου, όπως ο προσχεδιασμένος προφορικός.

Επιπλέον, ασκούνται στο να κρατούν σημειώσεις και να επεξεργάζονται το υλικό τους προκειμένου να διατυπώσουν τη θέση τους απέναντι στο αρχικό ερώτημα. Ως παραγωγοί νοήματος κατασκευάζουν τα δικά τους κείμενα αιτιολογώντας τις επιλογές τους. Στο πλαίσιο της επικοινωνίας μαθαίνουν να υποστηρίζουν τις επιλογές τους με επιχειρήματα. Ασκούνται και οι ίδιοι στην παραγωγή προφορικού λόγου προσχεδιασμένου ή μη, ανάλογα με την εκδοχή του σεναρίου που επιλέγεται.

Γραμματισμοί

Στο συγκεκριμένο σενάριο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη στρατηγικών κατανόησης προφορικών κειμένων και δεξιοτήτων αναγνώρισης των τρόπων οργάνωσης του προφορικού λόγου με βάση τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους. Ωστόσο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση μας παρουσιάζει το δεδομένο ότι τα συγκεκριμένα προφορικά κείμενα συνιστούν μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις ή ομιλίες⁶. Δεν πρόκειται για video, όπου εικόνα και λόγος νοηματοδοτούν το κείμενο. Οι νεαροί ακροατές δεν έχουν στη διάθεσή τους κανένα εξωγλωσσικό στοιχείο⁷ που να τους επιτρέπει να διατυπώνουν ερμηνευτικές εκδοχές σχετικά με την προθετικότητα του ομιλητή ή το καταστασιακό περιβάλλον στο οποίο συντελείται η επικοινωνιακή πράξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η διαπίστωση ότι στην πλειοψηφία των προφορικών κειμένων κυριαρχούν χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου, εύρημα που αναδεικνύει την υπεροχή του γραπτού λόγου στην πολιτισμική εμπειρία των ομιλητών.

Στη β' έκδοχή του σεναρίου η αξιοποίηση του wiki προσφέρεται για τη γλωσσική επίγνωση των νεαρών μαθητών/τριών ως προς τα χαρακτηριστικά του υβριδικού λόγου. Μολονότι επιλέγεται για τη δικτύωση και ασύγχρονη επικοινωνία της κοινότητας στο πλαίσιο συνθηκών μεικτής μάθησης, μπορεί να λειτουργήσει και ως χώρος έρευνας και τεκμηρίωσης χαρακτηριστικών προφορικότητας σε γραπτό κείμενο (κατεξοχήν στα σχόλια των χρηστών). Επίσης, η διενέργεια ενός αγώνα επιχειρηματολογίας (debate) γύρω από το προς επίλυση πρόβλημα διευκολύνει τους νεαρούς ομιλητές να συνειδητοποιήσουν σε αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που τον καθιστούν υβριδικής μορφής λόγο και τις κοινωνικές πρακτικές που τον επιβάλλουν.

⁶ Εφόσον ο εκπαιδευτικός εντάξει τη δραστηριότητα αυτή στο πλαίσιο ενός ευρύτερου project, οι μαθητές/τριες θα έχουν την ευκαιρία να αναζητήσουν και να συγκεντρώσουν υλικό συνεντεύξεων οπτικοακουστικών.

⁷ Οι φωτογραφίες των ομιλητών δε συνιστούν αυθεντικό υλικό της επικοινωνιακής περίπτωσης.

Ως προς τους νέους γραμματισμούς, λοιπόν, το συγκεκριμένο σενάριο επιδιώκει να αναδείξει ότι προφορικός, γραπτός, υβριδικός λόγος δεν έχουν αξιολογικές διαφορές αλλά είναι μορφές λόγου με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές κοινωνικές πρακτικές και περιστάσεις και προσπαθεί να ασκήσει τους νεαρούς χρήστες της γλώσσας στην αναγνώριση αυτών των χαρακτηριστικών σε συνδυασμό με την ανάλυση των κοινωνικών πρακτικών μέσα στις οποίες παράγονται τα συγκεκριμένα κείμενα.

Γνώσεις για τη Δραματική Ποίηση - Αρχαία Τραγωδία

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση συνιστά απόπειρα διαθεματικής προσπέλασης των γνωστικών αντικειμένων της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, και συγκεκριμένα της Δραματικής Ποίησης. Θα μπορούσε να εφαρμοσθεί είτε στα εισαγωγικά μαθήματα για το αρχαίο δράμα είτε και κατά την επεξεργασία του κειμένου, εφόσον οι αντίστοιχοι κειμενικοί δείκτες αποκαλύπτουν τις σκηνοθετικές οδηγίες του τραγικού ποιητή και αναδεικνύουν τον ρόλο του θεατρικού προσωπίου (π.χ. Ευριπίδη *Ελένη*, Γ' επεισόδιο).

Το διδακτικό πρόβλημα που κατευθύνει τον σχεδιασμό μας συνίσταται στην ανάγκη άρσης της απόστασης ανάμεσα στο αρχαίο δράμα και στη σύγχρονη θεατρική εμπειρία των μαθητών/τριών. Γι' αυτόν τον λόγο και αναπτύσσεται με τη μορφή επίλυσης προβλήματος: με μάσκα ή χωρίς μάσκα μια σύγχρονη αναπαράσταση του αρχαίου δράματος; Προσπαθούμε δημιουργώντας μια προβληματική κατάσταση στην τάξη να τους εμπλέξουμε ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές/τριες ανατρέχουν στη γνώμη ειδικών (συνεντευξείς, ομιλίες) και οικοδομούν τη γνώση τους για το θεατρικό προσωπίο και τις πολλαπλές λειτουργίες του μέσα από την κριτική νοηματοδότηση κειμένων αναπλαισιώνοντας τις γνώσεις τους από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας για το επικοινωνιακό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται κάθε κείμενο. Μέσα από τη γνώμη των ειδικών διαμορφώνουν τη δική τους άποψη και τοποθετούνται κριτικά στο ερώτημα. Οι γνώσεις τους για το αρχαίο δράμα εγκαθιδρύονται εντός συγκεκριμένου πολιτισμικού πλαισίου. Στόχος μας είναι η

αρχαιογνωσία να συνδυασθεί με την ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών/τριών δεξιοτήτων κριτικού γραμματισμού. Άλλωστε, τα Νέα Προγράμματα Σπουδών για την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία στο Γυμνάσιο που εφαρμόζονται πιλοτικά την τρέχουσα χρονιά (2011-2012) υιοθετούν, στο μέτρο του δυνατού, τις αρχές του κριτικού γραμματισμού, στις οποίες βασίζεται συνολικότερα το Π.Σ. της Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας⁸.

Α΄ ΕΚΔΟΧΗ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Η α΄ εκδοχή κινείται εντός του πεδίου της μάθησης με επίλυση προβλήματος (problem-based learning) αλλά αναγνωρίζει ισχυρό τον καθοδηγητικό ρόλο του εκπαιδευτικού στη μαθησιακή διαδικασία. Είναι αυτός που έχει επιλέξει το μαθησιακό υλικό και θέτει με τη μορφή διλήμματος το πρόβλημα. Επιλέγει ως διδακτικές πρακτικές τις στοχευμένες ερωτήσεις και τον κατευθυνόμενο διάλογο σε συνδυασμό με σύντομη εισήγηση και Φύλλο Εργασίας. Αξιοποιεί επίσης τεχνικές από το θεατρικό παιχνίδι, όπως τον διάδρομο συνείδησης (Αυδή & Χατζηγεωργίου 2007). Στην αίθουσα διδασκαλίας είναι ο εκπαιδευτικός που έχει τον έλεγχο στον χειρισμό των τεχνολογικών εργαλείων (Η/Υ, διαδίκτυο), ενώ στο εργαστήριο της Πληροφορικής οι μαθητές/τριες εργάζονται σε δυάδες. Το σενάριο, επειδή σε αυτήν την εκδοχή του δανείζεται τεχνικές από το θεατρικό παιχνίδι, θεωρούμε ότι είναι κατάλληλο για μαθητές/τριες του Γυμνασίου.

Αναλυτικά:

8

Επιχειρείται έτσι να συγκροτηθεί ένα πλαίσιο γενικών αρχών και κατευθύνσεων οι οποίες θα επιτρέψουν στους μαθητές και στις μαθήτριες να προσεγγίσουν κριτικά τα προς διδασκαλία κείμενα ως προϊόντα συγκεκριμένων οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικοπολιτισμικών και ιδεολογικών διεργασιών και ταυτόχρονα ως πηγές του συστήματος αξιών του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Αναμένεται επίσης, μέσω της διδασκαλίας των ΑΕ -είτε από το πρωτότυπο είτε από μετάφραση- να κατακτήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες την ικανότητα να προσεγγίσουν όχι μόνο τον αρχαίο κόσμο αλλά και τον σύγχρονο με μάτι κριτικό, ανθρωποκεντρικό και δημιουργικό.

[Νέα Προγράμματα Σπουδών](#), σ.35.

Φάση 1^η: 2 διδακτικές ώρες: Πρόβλημα προς διερεύνηση

Σε αυτήν τη φάση τίθεται το προς διερεύνηση πρόβλημα⁹. Ο εκπαιδευτικός διαμορφώνει το πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας. Κατασκευάζει μια αφήγηση: ένας νεαρός σκηνοθέτης ετοιμάζει μια παράσταση αρχαίας τραγωδίας και προβληματίζεται σχετικά με το αν πρέπει να χρησιμοποιήσει θεατρικά προσωπεία. Σκέφτεται να ζητήσει τη βοήθεια ειδικών, του Δημήτρη Βάγια (ηθοποιού, καθηγητή στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. και στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ, της οποίας χρημάτισε και διευθυντής), της Λίνας Λαμπράκη (ηθοποιού, καθηγήτριας υποκριτικής στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ και στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ.), της Τίνας Παραλή (γλύπτριας – κατασκευάστριας θεατρικών μασκών) και του Νίκου Κυριάκου (ψυχίατρου – δραματοθεραπευτή). Αναρωτιέται ποιος από αυτούς είναι το πιο κατάλληλο πρόσωπο για να τον συμβουλέψει. Έχει στη διάθεσή του φωτογραφίες των προσώπων.

Σε αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί το ηλεκτρονικό βιβλίο *Δραματική Ποίηση: Ευριπίδη «Ελένη»* (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C112/347/2322,8894/>) και συγκεκριμένα τον εξωτερικό σύνδεσμο με τίτλο *Το θεατρικό προσωπείο* (<http://www.komvos.edu.gr/masks/masks4.html>), πηγαίνει στην ενότητα «Οπτικοακουστικό Υλικό» και παρουσιάζει τις φωτογραφίες των ειδικών μαζί με σύντομες πληροφορίες για την ταυτότητά τους. Ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί την τεχνική των στοχευμένων ερωτήσεων προκειμένου να διερευνηθεί και να αναδειχθεί ο ορίζοντας προσδοκιών των παιδιών. Κατευθύνει με κατάλληλες ερωτήσεις τα παιδιά να παρατηρήσουν την ηλικία, την αμφίεση, τη στάση των προσώπων απέναντι στον φωτογραφικό φακό, το βλέμμα και γενικότερα το ύφος τους, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που ως λεζάντες συνοδεύουν το εικονιστικό

⁹ Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, το σενάριο μπορεί να εφαρμοσθεί είτε στα εισαγωγικά μαθήματα του αρχαίου δράματος τόσο στη Γ΄ τάξη του Γυμνασίου όσο και στη Β΄ τάξη του Λυκείου είτε να αναδειχθεί κατά τη διδασκαλία της τραγωδίας.

υλικό και μαρτυρούν την επαγγελματική ενασχόληση των προσώπων. Προτού ακούσουν τα πρόσωπα, οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να διερευνήσουν τις δικές τους προσδοκίες¹⁰ σχετικά με το περιεχόμενο και το ύφος του λόγου ανάλογα με την κοινωνική ταυτότητα του ομιλητή. Διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με τη στάση του ομιλητή απέναντι στο ζητούμενο (ο ρόλος του προσωπείου) και τα χαρακτηριστικά του ύφους του σε συνδυασμό με το πλαίσιο επικοινωνίας και τον κοινωνικό ρόλο του ομιλητή. Με αυτόν τον τρόπο εξοικειώνονται με στρατηγικές κατανόησης προφορικού λόγου.

Όσον αφορά στις περιστάσεις επικοινωνίας, ο εκπαιδευτικός τονίζει στους μαθητές/τριες ότι πρόκειται για μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις και μπορεί με σύντομη εισήγηση να τους υπενθυμίσει τα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου που τον διαφοροποιούν από τον γραπτό, προκειμένου να τους βοηθήσει να τα αναγνωρίσουν στο ύφος των ομιλητών.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός επιλέγει να παρουσιάσει σύντομα αποσπάσματα δύο από τις τέσσερις συνεντεύξεις, χωρίς να αποκαλύψει την ταυτότητα των ομιλητών, και ζητά από τους νεαρούς ακροατές να ταυτίσουν τα πρόσωπα. Μέσα από κατευθυνόμενο διάλογο δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές/τριες να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους και να στοχαστούν πάνω στον τρόπο που η κοινωνική ταυτότητα του ομιλητή επηρεάζει το ύφος του λόγου του. Στη συνέχεια γίνεται η αποκάλυψη της ταυτότητας των ομιλητών. Σε αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/τριες σε Φύλλο Εργασίας να εντοπίσουν τρία χαρακτηριστικά του ύφους των ομιλητών ως προς τους άξονες: α) της εκφοράς του λόγου (επιτονισμός, παύσεις, προφορά, χροιά, ένταση φωνής). β) της γραμματικοσυντακτικής δομής του (μικροπερίοδος ή μακροπερίοδος λόγος, παρατακτική, υποτακτική σύνδεση προτάσεων, ασύνδετο σχήμα, είδη προτάσεων ως προς τη δομή τους, χρήση ονοματικών συνόλων, ετερόπτωτων προσδιορισμών, ενεργητική ή παθητική σύνταξη,

¹⁰ Ο εκπαιδευτικός μπορεί να θέσει ως εξής το ερώτημα: «Τι περιμένετε να πει το συγκεκριμένο πρόσωπο σχετικά με το ζήτημα που μας απασχολεί; Τι σας κάνει να το πιστεύετε αυτό; Πώς νομίζετε ότι θα είναι το ύφος του συγκεκριμένου ομιλητή; Σκεφτείτε ότι το ύφος το καθορίζουν οι περιστάσεις επικοινωνίας και η κοινωνική ταυτότητα του ομιλητή».

κλιτικό σύστημα). γ) του λεξιλογίου (ειδικό λεξιλόγιο, λόγιες λέξεις, καθημερινό λεξιλόγιο, ξένες λέξεις).

Φύλλο Εργασίας			
Σημειώστε σε κάθε στήλη ένα στοιχείο που προσδιορίζει το ύφος του ομιλητή.			
Ομιλητές	Εκφορά του λόγου (επιτονισμός, παύσεις, προφορά, χροιά, ένταση φωνής)	Γραμματικοσυντακτική δομή λόγου (μικροπερίοδος ή μακροπερίοδος λόγος, παρατακτική, υποτακτική σύνδεση προτάσεων, ασύνδετο σχήμα, είδη προτάσεων ως προς τη δομή τους, χρήση ονοματικών συνόλων, ετερόπτωτων προσδιορισμών, ενεργητική ή παθητική σύνταξη, κλιτικό σύστημα)	Λεξιλόγιο (ειδικό λεξιλόγιο, λόγιες λέξεις, καθημερινό λεξιλόγιο, ξένες λέξεις)
(Δίνεται η φωτογραφία του ομιλητή μαζί με τη λεζάντα)			
(Δίνεται η φωτογραφία του ομιλητή μαζί με τη λεζάντα)			

Οι μαθητές/-τριες επεξεργάζονται το Φύλλο Εργασίας ανά ζεύγη και στη συνέχεια παρουσιάζουν τα ευρήματά τους στην ολομέλεια. Το ύφος κάθε ομιλητή

συγκροτείται από τα χαρακτηριστικά που εντοπίζονται. Ο εκπαιδευτικός στον διαδραστικό πίνακα συμπληρώνει το αντίστοιχο Φύλλο Εργασίας με τα ευρήματα των παιδιών, έτσι ώστε όλοι να έχουν εποπτεία.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός θέτει ένα καινούργιο ερώτημα: νομίζετε ότι ο διάυλος επικοινωνίας επηρεάζει τον λόγο των ομιλητών; Δηλαδή αν στη συνέντευξη δε χρησιμοποιείτο μαγνητόφωνο αλλά κάμερα τι θα άλλαζε στο ύφος του λόγου των προσώπων; Η διαδικασία προχωρά μέσα από κατευθυνόμενο διάλογο. Αυτό που αναμένουμε κατά τη συζήτηση είναι να αναδειχθεί ότι στην περίπτωση που η συνέντευξη βιντεοσκοπείται ο λόγος κάποιων ομιλητών θα συνοδευόταν και από εξωγλωσσικές πληροφορίες, που θα βοηθούσαν τους ακροατές/θεατές να κατανοήσουν τον λόγο, ενώ και οι ίδιοι οι ομιλητές μπορεί να διαφοροποιούσαν την ομιλία τους προς την κατεύθυνση μεγαλύτερης προφορικότητας.

Σε αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει στο σύνολό τους τις δυο συνεντεύξεις που έχει επιλέξει και ζητά από τα παιδιά να κρατούν σημειώσεις σχετικά με τις θέσεις των ομιλητών γύρω από το ζήτημα του θεατρικού προσώπου. Τους θυμίζει να προσέχουν το θέμα που κάθε φορά τίθεται στις ερωτήσεις προς τους ομιλητές, να χρησιμοποιούν λέξεις κλειδιά, να επιλέγουν συντομογραφίες. Με το πέρας της ακρόασης γίνονται διευκρινιστικές ερωτήσεις και δίνονται επεξηγήσεις.

Η μαθησιακή διαδικασία ολοκληρώνεται με μια τεχνική του θεατρικού παιχνιδιού που ονομάζεται διάδρομος συνείδησης. Ένα παιδί αναλαμβάνει τον ρόλο του νεαρού σκηνοθέτη που προβληματίζεται σε ποιον ειδικό να απευθυνθεί. Εθελοντές μαθητές/τριες στέκονται παράλληλα¹¹, αφήνοντας να δημιουργηθεί διάδρομος ανάμεσά τους. Καθώς ο νεαρός σκηνοθέτης θα διέρχεται στον διάδρομο, εναλλάξ οι μαθητές/τριες και από τις δυο πλευρές του διαδρόμου θα προσπαθούν να τον πείσουν με σύντομες αιτιολογικές προτάσεις σχετικά με το πρόσωπο που πρέπει να επιλέξει. Για παράδειγμα, ένα παιδί λέει «διάλεξε τον Χ γιατί...» και το απέναντι παιδί απαντά «ναι μεν ο Χ ... αλλά ο Ψ...». Με αυτόν τον τρόπο ελέγχεται ο βαθμός κατανόησης του περιεχομένου των συνεντεύξεων από τους μαθητές/τριες, δίνεται

¹¹ Πρέπει να είναι ίσος ο αριθμός των παιδιών και στις δύο πλευρές του διαδρόμου.

χώρος στη διαμόρφωση και ανάδειξη της δικής τους υποκειμενικότητας ως ακροατών, ενώ παράλληλα γίνεται παραγωγή προφορικού λόγου.

Μέσα από αυτήν τη διαδικασία αναδεικνύεται ο ρόλος του ακροατή στον τρόπο νοηματοδότησης του κειμένου και με τρόπο παιγνιώδη διενεργούνται αναστοχαστικές διεργασίες.

Φάση 2^η: 2 διδακτικές ώρες: Παραγωγή και αξιολόγηση προσχεδιασμένου προφορικού λόγου

Σε αυτήν τη φάση οι μαθητές/τριες εργάζονται σε ζευγάρια στο εργαστήριο της Πληροφορικής¹² προκειμένου να παραγάγουν προσχεδιασμένο προφορικό λόγο αξιοποιώντας το λογισμικό παρουσίασης. Με βάση το υλικό των σημειώσεων που έχουν κρατήσει κατά την ακρόαση των συνεντεύξεων στη σχολική τάξη, ετοιμάζουν τα βασικά σημεία των θέσεων που θα υποστηρίξουν προφορικά στη συνέχεια, σχετικά με το δίλημμα: με μάσκα ή χωρίς μάσκα μια σύγχρονη αναπαράσταση του αρχαίου δράματος; Ζητούμενο είναι οι νεαροί χρήστες της γλώσσας να εξοικειωθούν με μορφές υβριδικού λόγου, όπως ο προσχεδιασμένος προφορικός.

Τη δεύτερη διδακτική ώρα γίνεται παρουσίαση των απόψεων των παιδιών σχετικά με το ερώτημα που έχει τεθεί. Τον λόγο έχουν και τα δύο μέλη της ομάδας κατά την παρουσίαση. Οι ακροατές έχουν στη διάθεσή τους Φύλλο Αξιολόγησης με συγκεκριμένα κριτήρια¹³. Αξιολογούν τόσο την οργάνωση του περιεχομένου όσο και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα των γραμματικοσυντακτικών και λεξιλογικών επιλογών των ομιλητών και, τέλος, την εκφορά του λόγου και την παρουσία των ομιλητών.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ					
ΜΑΘΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ ¹⁴	Πληρότητα	Οργάνωση	Οικονομία	Εκφορά	Επιμέλεια στην

¹² Εάν το εργαστήριο δεν είναι διαθέσιμο, ο εκπαιδευτικός έχει δυο δυνατότητες: ή να μην αξιοποιήσει καθόλου το λογισμικό παρουσίασης ή να αναθέσει αυτήν τη δραστηριότητα ως κατ' οίκον εργασία.

¹³ Τα κριτήρια αξιολόγησης καλό είναι να συνδιαμορφωθούν στην κοινότητα μάθησης εξ αρχής. Τα γνωρίζουν δε οι μαθητές/τριες, προτού αρχίσουν να εργάζονται.

¹⁴ Ο αριθμός των γραμμών στον πίνακα συμπληρώνεται ανάλογα με τον αριθμό των ζευγών των μαθητών/τριών.

	<i>περιεχομένου</i>	<i>επιχειρημάτων</i>	<i>λόγου στο ppt/ Έμφαση σε λέξεις- κλειδιά – Όχι περιττές λεπτομέρειες</i>	<i>λόγου: ένταση και χροιά φωνής, όχι επαναλήψεις και «γεμίσματα»</i>	<i>έκφραση: Όχι ασυνταξίες, προχειρότητα στην έκφραση, ανολοκλήρωτες φράσεις</i>

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Φύλλο Εργασίας			
Σημειώστε σε κάθε στήλη ένα στοιχείο που προσδιορίζει το ύφος του ομιλητή.			
Ομιλητές	Εκφορά του λόγου (επιτονισμός, παύσεις, προφορά, χροιά, ένταση φωνής)	Γραμματικοσυντακτική δομή λόγου (μικροπερίοδος ή μακροπερίοδος λόγος, παρατακτική, υποτακτική σύνδεση προτάσεων, ασύνδετο σχήμα, είδη προτάσεων ως προς τη δομή τους, χρήση ονοματικών συνόλων, ετερόπτωτων προσδιορισμών, ενεργητική ή παθητική σύνταξη, κλιτικό σύστημα)	Λεξιλόγιο (ειδικό λεξιλόγιο, λόγιες λέξεις, καθημερινό λεξιλόγιο, ξένες λέξεις)
(Δίνεται η φωτογραφία του ομιλητή μαζί με τη λεζάντα)			
(Δίνεται η φωτογραφία του ομιλητή μαζί με τη λεζάντα)			

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ					
ΜΑΘΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ	Πληρότητα περιεχομένου	Οργάνωση επιχειρημάτων	Οικονομία λόγου στο rpt/ Έμφαση σε λέξεις-κλειδιά – Όχι περιττές λεπτομέρειες	Εκφορά λόγου: ένταση και χροιά φωνής, όχι επαναλήψεις και «γεμίσματα»	Επιμέλεια στην έκφραση: Όχι ασυνταξίες, προχειρότητα στην έκφραση, ανολοκλήρωτες φράσεις

Β' ΕΚΔΟΧΗ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Η β' εκδοχή του σεναρίου επιλέγει περισσότερο συμμετοχικές διδακτικές πρακτικές εντός του πεδίου της μάθησης με επίλυση προβλήματος (problem-based learning). Σε αυτήν την εκδοχή ο εκπαιδευτικός διαμορφώνει συνθήκες μεικτής μάθησης (blended learning) αξιοποιώντας στη διδακτική πράξη τις δυνατότητες του wiki για συνεργατική παραγωγή λόγου στο πλαίσιο ανάπτυξης δεξιοτήτων νέου τύπου γραμματισμού.

Αναλυτικά:

Φάση 1η: 1 διδακτική ώρα: Πρόβλημα προς διερεύνηση

Σε αυτήν τη φάση τίθεται το προς διερεύνηση πρόβλημα: «Με μάσκα ή χωρίς μάσκα μια σύγχρονη αναπαράσταση του αρχαίου δράματος;». Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, το ερώτημα μπορεί να τεθεί είτε στα εισαγωγικά μαθήματα του αρχαίου δράματος τόσο στη Γ' τάξη του Γυμνασίου όσο και στη Β' τάξη του Λυκείου είτε να αναδειχθεί κατά τη διδασκαλία της τραγωδίας.

Με καταιγισμό ιδεών ο εκπαιδευτικός διερευνά τις ανταποκρίσεις των μαθητών/τριών απέναντι σε αυτό το ερώτημα. Είναι δυνατόν να ζητήσει οι ίδιοι οι μαθητές/τριες να καταγράψουν στον πίνακα την απάντησή τους αιτιολογώντας την με μια σύντομη φράση. Εφόσον έχει στη διάθεσή του σύστημα διαδραστικού πίνακα μπορεί να οπτικοποιήσει τις απαντήσεις που επανέρχονται στον λόγο των παιδιών με το περιβάλλον wordle (www.wordle.net), προκειμένου να βοηθήσει τους μαθητές/τριες να έχουν μια εποπτεία της στάσης τους. Η πρακτική αυτή ενεργοποιεί κιναισθητικά τα παιδιά και ενδέχεται να προκαλέσει θόρυβο και ταραχή στην αίθουσα διδασκαλίας, ενέχει δε παιγνιώδη διάθεση. Θεωρούμε ότι ανταποκρίνεται στις προσλαμβάνουσες των παιδιών του Γυμνασίου. Για τους μαθητές/τριες του Λυκείου ο εκπαιδευτικός μπορεί να εφαρμόσει διαφοροποιημένα αυτήν την πρακτική εμπλέκοντας στη διαδικασία μεμονωμένους μαθητές ως βοηθούς. Είναι δυνατόν να ζητήσει από κάποιον/α από τους μαθητές/τριες να καταγράψει σε υπολογιστικό

φύλλο (excel) τις αυθόρμητες απαντήσεις των συμμαθητών/τριών του και να παρουσιάσει με μορφή διαγράμματος σε λογισμικό παρουσίασης την καταγεγραμμένη στάση του τμήματος. Η ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας καταλήγει στη διαμόρφωση δυο ή ενδεχομένως τριών ομάδων μαθητών/τριών: όσοι συμφωνούν με τη χρήση του προσωπείου, όσοι διαφωνούν με τη χρήση του και ενδεχομένως όσοι στέκονται ουδέτερα και αμήχανα στο ερώτημα.

Ο εκπαιδευτικός σε αυτό το σημείο εξηγεί την πορεία της μαθησιακής διαδικασίας και θέτει τον στόχο: αγώνας αντιλογίας - επιχειρηματολογίας ανάμεσα στις δύο τάσεις (τους υπέρ και τους κατά)¹⁵. Οι μαθητές/τριες για να οργανώσουν την επιχειρηματολογία τους έχουν τη δυνατότητα να ακούσουν τέσσερις ειδικούς¹⁶ να αναπτύξουν τις απόψεις τους για τον ρόλο του θεατρικού προσωπείου. Στο ηλεκτρονικό βιβλίο *Δραματική Ποίηση: Ευριπίδη «Ελένη»* (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C112/347/2322,8894/>) και συγκεκριμένα στον εξωτερικό σύνδεσμο με τίτλο *Το θεατρικό προσωπείο* (<http://www.komvos.edu.gr/masks/masks4.html>), στην ενότητα «Οπτικοακουστικό Υλικό», παρουσιάζονται φωτογραφίες των ειδικών και σύντομες πληροφορίες για την ταυτότητά τους. Ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί την τεχνική των στοχευμένων ερωτήσεων προκειμένου να διερευνηθεί και να αναδειχθεί ο ορίζοντας προσδοκιών των νεαρών ακροατών. Κατευθύνει με κατάλληλες ερωτήσεις τα παιδιά να παρατηρήσουν την ηλικία, την αμφίεση, τη στάση των προσώπων απέναντι στον φωτογραφικό φακό, το βλέμμα και γενικότερα το ύφος τους, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που ως λεζάντες συνοδεύουν το εικονιστικό υλικό και μαρτυρούν την επαγγελματική ενασχόληση των προσώπων. Προτού ακούσουν τα πρόσωπα, οι

¹⁵ Εάν υπάρχει και τρίτη ομάδα, τα παιδιά δηλαδή που δεν εκφέρουν γνώμη υπέρ ή κατά, τότε αυτή η ομάδα θα λειτουργήσει ως κριτής αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των επιχειρημάτων που θα αναπτυχθούν στον αγώνα αντιλογίας.

¹⁶ Απόψεις για το θεατρικό προσωπείο από τους : Δ. Βάγια (ηθοποιός, καθηγητής στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ και στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ, της οποίας χρημάτισε και διευθυντής), Λ. Λαμπράκη (ηθοποιός, καθηγήτρια υποκριτικής στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ και στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ), Τ. Παραλή (γλύπτρια- κατασκευάστρια θεατρικών μασκών), Ν. Κυριάκου (ψυχίατρος- δραματοθεραπευτής).

μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να διερευνήσουν τις δικές τους προσδοκίες σχετικά με το περιεχόμενο και το ύφος του λόγου ανάλογα με την κοινωνική ταυτότητα του ομιλητή. Διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με τη στάση του ομιλητή απέναντι στο ζητούμενο (ο ρόλος του προσώπου) και τα χαρακτηριστικά του ύφους του σε συνδυασμό με το πλαίσιο επικοινωνίας και τον κοινωνικό ρόλο του ομιλητή. Ειδικά στα θέματα ύφους είναι πιθανόν οι μαθητές/τριες να δείξουν κάποια αμηχανία. Σε αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός με στοχευμένες ερωτήσεις προσπαθεί να ανακαλέσει προγενέστερες γνώσεις τους σχετικά με τα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου και του κειμενικού είδους της συνέντευξης. Δε θα επιμείνει σε λεπτομέρειες αλλά θα εστιάσει στις διαφορές σε σχέση με τον γραπτό λόγο¹⁷. Ειδικά για τους μαθητές/τριες της Β΄ Λυκείου μπορεί να δοθεί και ένα Φύλλο Εργασίας, όπου πιο συστηματικά θα καταγράφονται τα χαρακτηριστικά της προφορικότητας προκειμένου τα παιδιά να ανακαλέσουν τις γνώσεις τους από το μάθημα της Έκφρασης - Έκθεσης της Α΄ Λυκείου. Σε αυτήν την περίπτωση εργάζονται σε ομάδες των δύο ατόμων.

Ποια χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου περιμένουμε να αναγνωρίσουμε στο λόγο κάθε προσώπου;				
ΠΡΟΣΩΠΑ	Αυθορμητισμός	Ασυνταξίες,	Επαναλήψεις,	Παρατακτική

17

Ο προφορικός λόγος είναι πιο άμεσος, αυθόρμητος στην καθημερινή μας επικοινωνία. Διαφέρει, όμως, από τον γραπτό λόγο σε ορισμένα σημεία:

- α. Στον προφορικό λόγο είμαστε, συνήθως, στον ίδιο χώρο με τον συνομιλητή μας και συζητάμε την ίδια χρονική στιγμή. Ο προφορικός λόγος πλάθεται την ίδια στιγμή, γι' αυτό έχει διακοπές, επαναλήψεις, διορθώσεις κτλ.*
- β. Στον προφορικό λόγο χρησιμοποιούμε πέρα από τις λέξεις και άλλα συμπληρωματικά στοιχεία (π.χ. χειρονομίες, επιτονισμό κτλ.), τα οποία δεν είναι εύκολο να αποδοθούν γραπτά. Αντίθετα, στον **γραπτό λόγο** δεν έχουμε μπροστά μας τον αναγνώστη και διαθέτουμε χρόνο για σχεδιασμό και διόρθωση.*

(Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, ενότητα 2Β, εμπλουτισμένο ηλεκτρονικό βιβλίο. <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A112/346/2304,8796/>).

		<p>προχειρότητα στην έκφραση, ανολοκλήρωτες φράσεις</p>	<p>«γεμίσματα» (εε, ας πούμε, χμ, ξέρω κλπ.) και παύσεις</p>	<p>σύνδεση προτάσεων και μικρές προτάσεις, ελλειπτικές προτάσεις</p>
 <p> <i>Δημήτρης Βάγιας</i> <i>Ηθοποιός, καθηγητής στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ και στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ, της οποίας χρημάτισε και Διευθυντής.</i> </p>				
				

			
<p>Λίνα Λαμπράκη Ηθοποιός, καθηγήτρια υποκριτικής στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ και στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ.</p>			
			
<p>Τίνα Παραλή Γεννήθηκε στο Bristol (Μ. Βρετανία). Σπούδασε γλυπτική στη Σχολή Καλών Τεχνών του Reading. Από το 1984 κατασκευάζει προσωπεία και θεατρικά γλυπτά για το ελληνικό θέατρο.</p>			

				
<p>Ντέμης Κυριάκου Ψυχίατρος - Δραματοθεραπευτής</p>				

Οι αποκρίσεις των μαθητών ομαδοποιούνται και καταγράφονται στον διαδραστικό πίνακα δίπλα από τις φωτογραφίες των προσώπων. Ο εκπαιδευτικός αποθηκεύει ως στιγμιότυπο τη συγκεκριμένη σελίδα, προκειμένου να την ανακαλέσει μετά την ακρόαση για να διαπιστωθεί η διάψευση ή η επιβεβαίωση των υποθέσεων. Στη διάρκεια αυτής της φάσης ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί τον κατευθυνόμενο διάλογο προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές/τριες να αναπτύξουν αιτιολογημένα τις απόψεις τους.

Φάση 2^η: Επεξεργασία του υλικού – Συνθήκες μεικτής μάθησης (blended learning)

Στο τέλος της προηγούμενης φάσης ο εκπαιδευτικός δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές/μαθήτριες να επιλέξουν το πρόσωπο με τη συνέντευξη του οποίου θα ασχοληθούν. Διαμορφώνονται τέσσερις ομάδες. Αποστολή τους είναι να επισκεφτούν το ηλεκτρονικό βιβλίο *Δραματική Ποίηση: Ευριπίδη «Ελένη»* (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C112/347/2322,8894/>), συγκεκριμένα τον εξωτερικό σύνδεσμο με τίτλο *Το θεατρικό προσωπείο* (<http://www.komvos.edu.gr/masks/masks4.html>), και να μεταβούν στην ενότητα «Οπτικοακουστικό Υλικό», προκειμένου να ακούσουν και να απομαγνητοφωνήσουν¹⁸ τη συνέντευξη του ειδικού που έχουν επιλέξει. Για να

¹⁸ Για την απομαγνητοφώνηση οι μαθητές/τριες της Β΄ Λυκείου μπορούν να ανατρέξουν στο σχολικό εγχειρίδιο της Έκφρασης - Έκθεσης της Α΄ Λυκείου όπου παρουσιάζεται συγκεκριμένο παράδειγμα και τα απαραίτητα σύμβολα = μικρή παύση, + = μέτρια παύση, ++ = παρατεταμένη παύση, ↗ = ανοδική κίνηση της φωνής, ↘ = καθοδική κίνηση της φωνής. Τους μαθητές/τριες της Γ΄ Γυμνασίου ο εκπαιδευτικός μπορεί να τους παραπέμψει στο ίδιο σχολικό

φέρουν σε πέρας την αποστολή τους αξιοποιούν το περιβάλλον wiki που έχει οργανώσει ο εκπαιδευτικός για τη δικτύωση της κοινότητας μάθησης¹⁹. Οι μαθητές/τριες δουλεύουν σε περιβάλλον ασύγχρονης επικοινωνίας και συνεργατικής παραγωγής λόγου. Στην αντίστοιχη σελίδα κάθε ομάδας οι νεαροί ακροατές καταθέτουν τις απομαγνητοφωνημένες εκδοχές τους, τις συγκρίνουν αξιοποιώντας τη δυνατότητα του σχολίου και καταλήγουν στην τελική εκδοχή. Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί την πορεία της διαδικασίας, να παρεμβαίνει, εφόσον χρειάζεται να δώσει διευκρινίσεις, να ενθαρρύνει και ταυτόχρονα να συλλέγει στοιχεία για την ατομική συμβολή καθενός στο συλλογικό έργο.

Στην αίθουσα διδασκαλίας κάθε ομάδα παρουσιάζει την απομαγνητοφωνημένη εκδοχή της συνέντευξης που επεξεργάστηκε είτε προβάλλοντας την αντίστοιχη σελίδα στο wiki (εφόσον υπάρχει σύστημα διαδραστικού πίνακα ή απλά πρόσβαση στο διαδίκτυο) είτε αξιοποιώντας το λογισμικό παρουσίασης. Ο εκπαιδευτικός θέτει στα μέλη της ομάδας ερωτήσεις σχετικά με το πώς δούλεψαν, τι δυσκολίες συνάντησαν, ποιες είναι οι διαπιστώσεις τους σχετικά με τις αρχικές προσδοκίες τους για τη στάση και το ύφος του ομιλητή. Σε αυτό το σημείο μπορούμε να προκαλέσουμε τον αναστοχασμό τους σχετικά με την αποτελεσματικότητα του εργαλείου (wiki) στην περαιώση του έργου και τα χαρακτηριστικά του λόγου που αναπτύσσεται σε τέτοιο περιβάλλον ασύγχρονης επικοινωνίας.²⁰

Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης κάθε ομάδας, τα άλλα παιδιά στην τάξη συμπληρώνουν ατομικά Φύλλο Εργασίας όπου καταγράφονται οι παρατηρήσεις τους

εγχειρίδιο, καθώς διατίθεται στον δικτυακό τόπο του Ψηφιακού Σχολείου <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A110/246/1823,5877/>.

¹⁹ Επιλέγουμε σε αυτήν την εκδοχή του σεναρίου να διαμορφώσουμε συνθήκες μεικτής μάθησης (blended learning) τόσο για να επιλύσουμε προβλήματα χρόνου και τεχνολογικών υποδομών όσο και για να ασκήσουμε τους μαθητές/τριες σε περισσότερο χειραφετημένες μαθησιακές διαδικασίες και σε αναστοχαστικές διεργασίες όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του υβριδικού λόγου.

²⁰ Η ερώτηση θα μπορούσε να τεθεί ως εξής: «Σας διευκόλυνε το wiki στην επικοινωνία; Χρειάστηκε κατά τη διάρκεια της συνεργασίας να χρησιμοποιήσετε κάποιο άλλο περιβάλλον κοινωνικής δικτύωσης; Σε τι νομίζετε ότι διαφέρει ο λόγος που αναπτύσσεται σε τέτοια περιβάλλοντα από τον προφορικό ή γραπτό λόγο;».

σχετικά με το θέμα του ομιλητή, την οπτική του και τα χαρακτηριστικά του ύφους του.

Πρόσωπα	Απόψεις	Οπτική	Εκφορά λόγου ²¹	Σύνταξη ²²	Λεξιλόγιο
Δημήτρης Βάγιας					
Λίνα Λαμπράκη					
Τίνα Παραλή					
Ντέμης Κυριάκου					

Η διαδικασία αυτή απαιτεί ένα διδακτικό δίωρο. Ολοκληρώνεται με τη σύγκριση των αρχικών προσδοκιών των νεαρών ακροατών²³ και των διαπιστώσεων στις οποίες καταλήγουν μετά την επεξεργασία του υλικού. Το ερώτημα που κατευθύνει τον προβληματισμό μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: «Πόσο απέχουν οι απόψεις των προσώπων από τις αρχικές σας υποθέσεις; Σε ποιο βαθμό τα κείμενα που ακούσατε και απομαγνητοφωνήσατε έχουν τα χαρακτηριστικά προφορικού λόγου; Για ποιο λόγο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;». Ωστόσο σε περίπτωση που ο διδακτικός χρόνος δεν επαρκεί, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναθέσει ως δραστηριότητα στο wiki την αναστοχαστική διαδικασία με τη μορφή σχολίων. Επιλέγουμε τα σχόλια γιατί συνιστούν υβριδική μορφή λόγου που συνδυάζει προφορικότητα και γραπτότητα. Αυτό που μας ενδιαφέρει σε αυτήν τη δραστηριότητα είναι οι νεαροί ακροατές να συνειδητοποιήσουν τον βαθμό κυριαρχίας των χαρακτηριστικών του γραπτού λόγου

²¹ Επιτονισμός, παύσεις, προφορά, χροιά, ένταση φωνής.

²² Παρατακτικός ή υποτακτικός λόγος, είδη προτάσεων ως προς τη δομή τους, συνδετικές λέξεις, χρήση ονοματικών συνόλων.

²³ Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανατρέξει στην αποθηκευμένη σελίδα του προηγούμενου μαθήματος, εφόσον έχει στη διάθεσή του διαδραστικό πίνακα.

(μακροπερίοδος λόγος, υποτακτική σύνδεση των προτάσεων, χρήση επαυξημένων προτάσεων και διευρυμένων ονοματικών συνόλων, ειδικό λεξιλόγιο, λόγιες λέξεις) στον προφορικό λόγο των ομιλητών, γεγονός που συνάδει με την κοινωνική τους ταυτότητα και υπόρρητα αναδεικνύει την προθετικότητά τους σε σχέση με το ζητούμενο, δεν ανταποκρίνεται δε, σε όλες τις περιπτώσεις, στο κειμενικό είδος της προφορικής συνέντευξης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, το κείμενο θυμίζει ομιλία - εισήγηση. Μολονότι μπορούν να ενταχθούν στον προσχεδιασμένο προφορικό λόγο, με την έννοια ότι δεν πρόκειται για αυθόρμητα αλλά για ιδιαίτερα επιμελημένα προφορικά κείμενα, τελικά μόνο η εκφορά του λόγου δημιουργεί την αίσθηση της προφορικότητας²⁴.

Τέλος, οι ομάδες αναδιοργανώνονται με βάση τον άξονα «υπέρ ή κατά της χρήσης του θεατρικού προσωπίου σε μια σύγχρονη παράσταση αρχαίου δράματος»²⁵. Αποστολή τους είναι να αποδελτιώσουν το υλικό των συνεντεύξεων²⁶ και να συλλέξουν υλικό που θα τους φανεί χρήσιμο κατά τον αγώνα αντιλογίας-επιχειρηματολογίας. Για την προετοιμασία τους αξιοποιούν το περιβάλλον του wiki. Το προϊόν της εργασίας τους θα είναι προσχεδιασμένος προφορικός λόγος²⁷. Ο

²⁴ Εξαιρείται η συνέντευξη της Τίνας Παράλη.

²⁵ Στην περίπτωση που υπάρχει και τρίτη ομάδα, οι «ουδέτεροι» εργάζονται και αυτοί αυτόνομα.

²⁶ Γι' αυτήν τη δραστηριότητα οι μαθητές/τριες της Β' Λυκείου μπορούν να αξιοποιήσουν την ενότητα του σχολικού εγχειριδίου της Έκφρασης - Έκθεσης της ανάλογης τάξης που αναφέρεται στις Σημειώσεις (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSB105/438/2914,11454/>).

Οι μαθητές/τριες της Γ' Γυμνασίου μπορούν είτε να ανατρέξουν στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Γλώσσας στην ενότητα 5Γ «Αναλύοντας το κείμενο στα συστατικά του» (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C107/358/2415,9259/>) είτε να ανακαλέσουν γνώσεις τους από την Α' Γυμνασίου σχετικά με τους πλαγιότιτλους.

²⁷ Οι μαθητές/τριες της Β' Λυκείου είναι εξοικειωμένοι/ες με τον όρο «προσχεδιασμένος προφορικός λόγος». Αρκεί λοιπόν να τους θυμίσουμε ότι «αυτό σημαίνει ότι πρέπει να μετατρέψετε τον γραπτό λόγο σε προφορικό, ότι δηλαδή πρέπει να κάνετε τις κατάλληλες αλλαγές, π.χ. επιλέξτε μικρότερες φράσεις, κυρίως παρατακτική σύνταξη, απλούστερο λεξιλόγιο κτλ., για να μπορέσει το κοινό να παρακολουθήσει την προφορική σας εισήγηση. Φροντίστε ακόμη να αξιοποιήσετε τα παραγωγικά και τα εξωγωγικά στοιχεία της ομιλίας, για να γίνει η εισήγησή σας ζωντανή και ενδιαφέρουσα για το κοινό.» (Έκφραση - Έκθεση Α' Λυκείου, ενότητα «Προφορικός και γραπτός λόγος», εμπλουτισμένο ηλεκτρονικό βιβλίο. <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL->

εκπαιδευτικός αναρτά στο wiki τους κανονισμούς που διέπουν τους αγώνες αντιλογίας-επιχειρηματολογίας, έτσι ώστε κάθε ομάδα να έχει τη δυνατότητα να προετοιμαστεί κατάλληλα²⁸.

Φάση 3^η: 1 διδακτική ώρα: Παραγωγή προσχεδιασμένου προφορικού λόγου – Αγώνας αντιλογίας

Σε αυτήν τη φάση επιστρέφουμε στο αρχικό δίλημμα «Με μάσκα ή χωρίς μάσκα μια σύγχρονη αναπαράσταση του αρχαίου δράματος;». Για την επίλυση του προβλήματος επιλέγουμε τον αγώνα αντιλογίας-επιχειρηματολογίας ανάμεσα στις δυο ομάδες που έχουν διαμορφωθεί. Ακολουθούμε το τυπικό όπως ορίζεται από το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στους επίσημους αγώνες αντιλογίας - επιχειρηματολογίας²⁹: κάθε ομάδα επιλέγει τρεις ομιλητές³⁰ και έναν εκπρόσωπο. Στους δυο πρώτους ομιλητές κάθε ομάδας διατίθενται από 6 λεπτά ομιλίας και στον τελευταίο ομιλητή κάθε ομάδας από 4 λεπτά. Για τους τέσσερις πρώτους ομιλητές το πρώτο και το τελευταίο λεπτό είναι προστατευόμενα, δηλαδή δεν επιτρέπεται, κατά τη διάρκειά τους, η διατύπωση ερωτήσεων από την αντίπαλη ομάδα. Για τους τελευταίους δύο ομιλητές και τα τέσσερα λεπτά είναι προστατευόμενα. Επίσης ορίζονται οι τρεις κριτές από την ομάδα των παιδιών που δεν έχουν πάρει θέση στο αρχικό ερώτημα. Οι κριτές αξιολογούν την επίδοση των ομιλητών κάθε ομάδας με βάση μια σειρά από κριτήρια, όπως το περιεχόμενο, η οργάνωση και η δομή της

[A110/246/1823,5877/](#)). Για τα παιδιά του Γυμνασίου ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει περισσότερες διευκρινίσεις.

²⁸ Καθώς στο wiki όλοι θα έχουν πρόσβαση στο υλικό, είναι προφανές ότι η επιχειρηματολογία των δυο ομάδων θα υστερεί στον άξονα του αιφνιδιασμού. Ωστόσο αυτό που μας ενδιαφέρει σε αυτήν την εφαρμογή είναι ο τρόπος οργάνωσης και παρουσίας των επιχειρημάτων.

²⁹ 29-11-2011 Αγώνες Αντιλογίας – Επιχειρηματολογίας 2011-2012. ΥΠΑΙΘΠΑ.
<http://www.minedu.gov.gr/home/dioikitika-eggrafa-main/59-eggrafa-deyterobathmias-ekpaideysis/3695-29-11-11-agon-es-epixeirimatologias-antilogias-2011-2012.html> .

³⁰ Η επιλογή των ομιλητών μπορεί να έχει γίνει σε προδιδασκτική φάση μέσω του wiki, έτσι ώστε να κερδηθεί ο απαραίτητος χρόνος προετοιμασίας κάθε ομάδας. Η τήρηση του χρονοδιαγράμματος είναι συστατικό επιτυχίας του όλου εγχειρήματος.

επιχειρηματολογίας, η παρουσίαση και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της³¹. Τέλος τον ρόλο του χρονομέτρη αναλαμβάνει ο εκπαιδευτικός.

Από τη διαδικασία αυτήν αναμένουμε οι μαθητές/τριες να ασκηθούν στην οργάνωση συγκροτημένου και πειστικού προσχεδιασμένου προφορικού λόγου, να αναπτύξουν δεξιότητες στη δημόσια ομιλία και να ασκήσουν στρατηγικές κατανόησης προφορικού επιχειρηματολογικού λόγου. Είναι σημαντικό ότι τόσο οι ομιλητές όσο και οι κριτές πρέπει να βρίσκονται σε εγρήγορση κατά τη διάρκεια ανάπτυξης των επιχειρημάτων. Τέτοιου είδους δραστηριότητες συνάδουν προς το αίτημα ενίσχυσης της προφορικότητας που προβάλλουν τα Νέα Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα.

Φάση 4^η: Διαδικασία αξιολόγησης

³¹ Οι κριτές έχουν στη διάθεσή τους Έντυπο Αναλυτικής Βαθμολόγησης που χρησιμοποιείται στους επίσημους αγώνες. Κατά τη διάρκεια του αγώνα κρατούν προσωπικές σημειώσεις και αφού ολοκληρώσουν τη διαδικασία κρίσης συμπληρώνουν το σχετικό έντυπο προσθέτοντας σχόλια που τεκμηριώνουν την βαθμολογία τους. Ως πρακτικός οδηγός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο μνημονικός τύπος **ΜΕΔΟΥΣΑ**.

Μεθοδολογία: Αφορά στην πιστή τήρηση των κανόνων του διαγωνισμού, την ακριβή συμμόρφωση με τα χρονικά και θεσμικά όρια, την κοσμιότητα της συμπεριφοράς κλπ.

Επιχειρηματολογία: Πληρότητα και πειστικότητα των επιχειρημάτων, λογική συγκρότηση και συνέπεια, σαφήνεια και καθαρότητα σκέψης, παραδείγματα.

Δομή: Εύστοχη τοποθέτηση του θέματος, διάταξη και ιεράρχηση των επιχειρημάτων, έμφαση στα κύρια σημεία, εισαγωγικές παρατηρήσεις, πρόλογοι και περιλήψεις κάθε ομιλίας.

Ομαδικότητα: Κατανομή εργασίας, εκπλήρωση ρόλου κάθε θέσης και συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας.

Ύφος: Στάση στο Βήμα, εκφορά του λόγου, κινησιολογία, οπτική επαφή με το Ακροατήριο, αυτοπεποίθηση, ρυθμός, συναισθηματική φόρτιση, χιούμορ κλπ. Τα στοιχεία του ύφους πρέπει να αξιολογούνται ως προς το αν και πόσο συνέβαλαν στην πειστικότητα της ομιλίας.

Συμμετοχή: Υποβολή εύστοχων και αποτελεσματικών ερωτήσεων (σημαντικότητα και αποτελεσματικότητά τους), απάντηση σε ερωτήσεις (ετοιμολογία και πειστικότητα).

Αντίλογος: Ικανότητα στην αντίκρουση των επιχειρημάτων της αντίπαλης Ομάδας, πειστικότητα και λογική διάρθρωση της αντεπιχειρηματολογίας, αντιπαραδείγματα.

(29-11-2011 Αγώνες Αντιλογίας – Επιχειρηματολογίας 2011-2012. ΥΠΙΑΙΘΠΑ.

<http://www.minedu.gov.gr/home/dioikitika-eggrafa-main/59-eggrafa-deyterobathmias-ekpaideysis/3695-29-11-11-agonas-epixeirimatologias-antilogias-2011-2012.html>)

Με το πέρας της διαδικασίας αναμένουμε οι μαθητές/τριες ως ακροατές/τριες να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τον βαθμό που το επικοινωνιακό πλαίσιο και η κοινωνική ταυτότητα του ομιλητή επηρεάζουν τις επιλογές του σε επίπεδο ύφους. Να εντοπίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συγκροτούν το ύφος του ομιλητή τόσο σε επίπεδο γραμματικοσυντακτικό όσο και σε επίπεδο λεξιλογίου. Να αξιολογούν τον ρόλο των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων στη νοηματοδότηση του κειμένου. Να διακρίνουν τις διαφορές του προφορικού από τον γραπτό λόγο και να αναγνωρίζουν μορφές υβριδικού λόγου. Να είναι σε θέση να απομαγνητοφωνούν ένα προφορικό κείμενο και να κρατούν σημειώσεις. Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά μιας συνέντευξης.

Ως δραστηριότητα αξιολόγησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων μπορούμε να ζητήσουμε από τους μαθητές/τριές μας, αφού επεξεργαστούν τις συνεντεύξεις³² του Γιάννη Μετζικόφ με αφορμή την έκθεσή του για τα θεατρικά του κοστούμια και προσωπεία με τίτλο «Από τη σκηνή στο Μουσείο» στην Εθνική Πινακοθήκη στις 14 Σεπτεμβρίου του 2010, να κατασκευάσουν μια συνέντευξη με τον δημιουργό αποδίδοντας το ύφος του στο wiki.

Μια άλλη δραστηριότητα που θα μπορούσε εναλλακτικά να αναθέσει ο διδάσκων είναι η μετατροπή του ύφους του λόγου ενός ομιλητή, εφόσον διαφοροποιηθεί το επικοινωνιακό πλαίσιο: ζητάμε από τους μαθητές/τριες να διαφοροποιήσουν το ύφος του λόγου είτε τροποποιώντας στοιχεία της κοινωνικής ταυτότητας του ομιλητή (π.χ. την ηλικία, το φύλο) είτε αλλάζοντας το κειμενικό είδος (π.χ. αντί για συνέντευξη, ομιλία σε νεανικό κοινό).

³² Ο Γιάννης Μετζικόφ στο ellispoint.gr. Youtube. <http://www.youtube.com/watch?v=3t9COF7Dtb0>

Γιάννης Μετζικόφ: Κοστούμια και Προσωπεία. Protagon.gr.
<http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=3254>

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ποια χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου περιμένουμε να αναγνωρίσουμε στο λόγο κάθε προσώπου;

ΠΡΟΣΩΠΑ	Αυθορητισμός	Ασυνταξίες, προχειρότητα στην έκφραση, ανολοκλήρωτες φράσεις	Επαναλήψεις, «γεμίσματα» (εε, ας πούμε, χμ, ξέρω γώ κλπ.) και παύσεις	Παρατακτική σύνδεση προτάσεων και μικρές προτάσεις, ελλειπτικές προτάσεις
 <p> Δημήτρης Βάγιας Ηθοποιός, καθηγητής στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ και στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ, της οποίας χρημάτισε και Διευθυντής. </p>				

				
 <p><i>Λίνα Λαμπράκη Ηθοποιός, καθηγήτρια υποκριτικής στη Δραματική Σχολή του ΚΘΒΕ και στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ.</i></p>				
 <p><i>Τίνα Παραλή Γεννήθηκε στο Bristol (Μ. Βρετανία). Σπούδασε γλυπτική</i></p>				

<p>στη Σχολή Καλών Τεχνών του Reading. Από το 1984 κατασκευάζει προσωπεία και θεατρικά γλυπτά για το ελληνικό θέατρο.</p>				
 <p>Ντέμης Κυριάκου Ψυχίατρος - Δραματοθεραπευτής</p>				

Πρόσωπα	Απόψεις	Οπτική	Εκφορά λόγου	Σύνταξη	Λεξιλόγιο
Δημήτρης Βάγιας					
Λίνα Λαμπράκη					
Τίνα Παραλή					
Ντέμης Κυριάκου					

ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυδή, Α. & Μ. Χατζηγεωργίου. 2007. *Η τέχνη του Δράματος στην εκπαίδευση. 48 προτάσεις για εργαστήρια θεατρικής αγωγής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Bruns, A. & S. Humphreys. 2007. Building collaborative capacities in learners. The m/cyclopedia project revisited.

<http://www.wikisym.org/ws2007/proceedings.html>

Κουτσογιάννης, Δ. 2007α. Θεωρητικό πλαίσιο, κριτική ανάγνωση και αξιοποίηση λογισμικού. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των επιμορφωτών στα Πανεπιστημιακά Κέντρα Επιμόρφωσης. Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02*, 44-99. Πάτρα: EAITY.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007β. Τεχνολογίες της πληροφορικής και επικοινωνίας και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας: από το εκπαιδευτικό λογισμικό στον κριτικό τεχνολογιστικό. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των επιμορφωτών στα Πανεπιστημιακά Κέντρα Επιμόρφωσης. Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02*, 226-245. Πάτρα: EAITY.

Lave, J. & E. Wenger. 1991. *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge UK: Cambridge University Press.

Μπαλτά, Β., Μ. Νέζη & Ν. Σεφερλή. 2009. «Συνομιλώντας με τις φιγούρες του θεάτρου σκιών». Μία απόπειρα προσέγγισης παλαιότερων μορφών τέχνης με σύγχρονα διδακτικά μέσα: Η ανάπτυξη ενός webquest για το θέατρο σκιών σε περιβάλλον wiki. *Ανακοίνωση στο 1ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο με θέμα «Ένταξη & χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαιδευτική Διαδικασία*». ΕΤΠΕ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (συνδιοργ.). (Βόλος, 24 - 26 Απριλίου).

Νέα Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα και την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία. <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>.

Νέζη, Μ. 2010. Εκπαιδευτικές εφαρμογές wiki. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02*, 232-247. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ.